

MARXIZMUS-LENINIZMUS OKTATÓK ÉS A SZAKTÁRGYAK OKTATÓINAK EGYÜTTMŰKÖDÉSE AZ ORVOS- ÉS GYÓGYSZERÉSZKÉPZÉSÉBEN

Napjainkban, amikor az "együtműködés", az "összefogás", a "szövetség" és hasonló kategóriák eddig nem tapasztalt mértékben, megnövekedett vagy teljesen újszerű szerephez jutottak a társadalmi folyamatok alakításában, nem látszik érdektelennek, hogy az egyetem szak- és ideológiai oktatóinak egymásra gyakorolt reflexióit mérlegre tegyék.

Ha visszagondolunk a megtett ut kezdeti szakaszára, meglehetősen sokféle elképzeléssel találkoztunk: némelyikkel manapság is akad dolgunk. Ezek részben és főként elméleti tisztázatlanságból fakadtak. "Ösgyökerük" összefügg olyan kérdések megválaszolásával, mint a tudományok: a természet-, a társadalom- és a humántudományok egymással való kapcsolata; a természettudományi és a humánműveltség, a szaktudományos és a filozófiai gondolkodás összefüggése; a világnézeti, politikai és erkölcsi nevelés tartalma, a szakmai képzés lehetőségei és korlátai e tekintetben; a "szakfárgyi" és a "világnézeti" nevelés kapcsolatai és más, ehhez hasonló kérdést említhetnénk meg.

Kezdetben gondot okozott az is, hogy az önálló egységként fellépő Marxizmus-Leninizmus Intézetet az egyetem kialakult, tradicionális intézményrendszere hogyan tolerálja, miként, milyen preferenciákkal, várakozásokkal, előítéletekkel integrálja magába. Mint "idegen testet" kezeli-e és előbb-utóbb megbénítja működését, vagy felismeri hatékonyságát, szerepét mindenekelőtt a hallgatók politikai, világnézeti, erkölcsi nevelésében, nem kevésbé az egyetemi politikai-mozgalmi élet gazdagításában és erősítésében. Természetesnek tekinthető, hogy szakoktatói körökben többen idegenkedéssel fogadták a "felülről jött" döntést, nem számolva azzal, hogy az intézet létesítésében meghatározó szerepe volt az egyetem "belülről fakadt" érdekeinek, a kommunista szakoktatók akaratának; az egyetem párt, és állami vezetésének; a KISZ-tagság politikusabb, messzebbre tekintő rétegeinek. Az együtműködés, a kollaboráció, még inkább a kollegialitás kezdeményezésében, formálásában és elmélyítésében, a marxizmus és a szakfárgyi oktatók egymásra találásában mindvégig döntő szerepet játszottak a párttag orvos- és gyógyszerészoktatók. Az igazsághoz hozzátartozik azonban az is, hogy a párton kívüli, haladó szellemű, a korszerűbb egyetemi munkáért lelkesedő fiatal és idősebb szakoktatók is számos formában kimutatták a pártfoglalás, a segítőkészség, a közreműködés jeleit. A sokoldalubbá váló és a formális kapcsolatokat mindinkább áttörő tartalmi együtműködés, a nevelés és képzés növekvő követelményei, az egyetem politikai-mozgalmi életének újabb és újabb feladatai azt eredményezik, hogy ma már az intézetek (tanszékek), tantárgyi diszciplínák, szakoktatók és "ideológiai" oktatók közötti kooperációkat, az integrált oktatást és képzést - ok-

tatásügyünk, a magasabb szintre emelt egyetemi munka kvalitásai, meggyökeresedett ismervei között tarthatjuk számon. Mindebből következően joggal mondhatjuk, hogy - felismerve a szocialista nevelés által támasztott feladatok nagyságát, konzekvens megvalósításukhoz számításba vehető erőtényezőket, s komplex mozgósításuk feltételeit - az együttműködés szükségessége "mindkét fél" részéről kölcsönös igénnyé nemesült.

Ez az oktatók jelentős hányadáról elmondható, míg egyeseknél még ma is "tartózkodás", közömbösség jelentkezik a kapcsolatteremtés vonalán. Az egyoldalú szakmacentrikus beállítódások, a marxizmust (mint tantárgyat) elutasító, elfogadni képtelen szemléletek, az őszintén belátott felkészületlenségek béklyói, esetleg éppen politikai óvatosság és még hosszú sorát említhetnénk azoknak a körülményeknek, okoknak, amelyek kedvezőtlen irányba befolyásolják a "szakma" és az "ideológia" képviselőinek egymásra találását.

Az együttműködés igénye mindenekelőtt az orvostudományi egyetemek legfőbb képzési és nevelési célkitűzéseinek a frontján mutatkozik meg. Mint ismeretes, az oktatási-nevelési-képzési teendők tengelyében a korszerű képzettségű, a szakmája alapelveit és gondolkodásmódját jól ismerő, szocialista világnézetű értelmiségi szakember felnevelése és utánakindítása áll. A tekintélyes oktatási tapasztalatokkal és tudományos eredményekkel rendelkező, az elmélet és a praxis egységét prezentáló szaktanszékek sikerrel meg is oldják a szakemberképzés rájuk eső hányadát. Ugyanakkor a marxizmus-leninizmust oktatók csak abban az esetben állhatnak hivatásuk magaslatán, ha megtalálják a helyes felzárkózás módját: ha az egyetem jellegéhez profilirozzák, a "helyi viszonyokra" adaptálják a marxizmus-leninizmus oktatást, ha a marxizmus-leninizmus alapismereteinek a szakemberképzés szükségleteihez igazított közvetítését nyújtják a hallgatóknak. Azt, hogy mit foglal magában ez a követelmény, most nem taglalhatjuk. Annyi azonban bizonyos, ha meggyőző módon sikerül felmutatnunk a szakmai tudás elmélyítéséhez a marxizmus ismeretanyagából fakadó "hozzájárulást", "kiegészítést", ha a szakmai körök is akceptálják a marxizmus oktatás autentikus és kompetens voltát a hallgatók tudományos gondolkodási készségének fejlesztésében és magatartásának formálásában, általános műveltségének, esztétikai látás- és izlésmódjának csiszolásában, egyszerűen: személyiségének és értékorientációjának fejlesztésében, akkor méltán beszélhetünk a marxizmus-leninizmus oktatás és tanulás érdemi jelentőségéről, specifikus "használati értékéről" a szakképzés általános rendszerén belül.

A marxizmus-leninizmus oktatásának ez az értékjegye még patinásabb fényt kap a leendő orvosoknak, fogorvosoknak és gyógyszerészeknek a szocialista értelmiségi hivatásra, a legtágabb értelemben vett értelmiségi funkciókra, társadalmi szerepkörökre, szervezési és irányítói tevékenységek vállalására való felkészítésében.

Természetesen azzal, hogy a marxizmus tudatosítja, értékelő szempontokkal látja el az orvos- és gyógyszerésztudományok politikai, közgazdasági, szociológiai, etikai és más hasonló, vagyis általános társadalmi vonatkozásait, egyáltalán nem állítjuk, hogy kizárólag csak a "marxista tárgyak" feladata lenne a medicina és gyógyszerészet "társadalmi", "világnézeti", "politikai" aspektusainak ébrentartása és kezelése. Valójában a tényleges helyzet egészen más képet mutat: a gyakorlatban nem parcellázódik fel ennyire az oktatási-nevelési folyamat. Hiszen az olyan tantárgyak, mint például az egészségügyi szervezéstan, igazságügyi orvostan, közegészség és járványtan, ideg- és elmeagyógyászat, orvosi biológia, orvosi pszichológia, gyógyszeres technológia, orvosi-gyógyszerészeti etika és szociológia egészen közvetlenül, egyéb szakdiszciplínák pedig indirekt módon érintik és lehetőségeikhez mérten, különböző belső és külső inspirációk hatására igyekeznek kiaknázni a szakanyag és a hallgatókkal való foglalkozás társadalmi, világnézeti-etikai, ha úgy tetszik teljes "humán"-tartalmát.

Kétségtelen azonban, hogy mindezek mellett a marxizmus-leninizmus tárgyaknak ideológiailag megalapozó, irányító szerepük van a társadalmi-elméleti kérdések tudományos gondozásában, interpretálásában és összefoglalásában. Éppen ezért - az "együttműködés" keretében - a "szakmai" és a "világnézeti" oktatásnak és nevelésnek úgy kell együttlépnie, hogy relatív önállóságuk megtartása mellett egymáshoz közelítsenek és a tudományos ismeretek immanens logikája alapján egymáshoz illeszkedjenek. Más szóval, a felismerésnek engednie kell a tantárgyak komplex egységének, mint tudományos totalitásnak.

Az ideológiai és a szakmai tantárgyak közelítésének néhány gyakorlati módozatára is szeretnék rámutatni. A legkézenfekvőbb, optimálisnak is nevezhető körülmény, ha a különböző diszciplínák oktatói tájékozottak egymás szaktárgyainak anyagáról. A marxizmus oktatók többsége azonban csak nehezen, inkább az önképzés, mint szervezett továbbképzés keretében szerezheti meg az orvosi szaktárgyak ismeretének minimumát. Ehhez képest kedvezőbb helyzetben van az a fiatal orvos és gyógyszerészoktató, aki marxista műveltségének alapjait egyetemi tanulmányai során elsajátította, később önképzéssel, vagy az esti egyetem, az aspirantúra, a kisdoktori vizsga folyamán, egészen speciális irányokban is, elmélyíthette. Ezekben az esetekben egy és ugyanazon személy ismeretvilágán belül munkálkodik az integráció "ösztöne", amely egyuttal nélkülözhetetlen szubjektív feltétele a tantárgyak és az intézetek ilyen értelmű kooperációinak is. A mindkét (a "szakmai" és az "ideológiai") vonatkozásban bizonyos felkészültséggel rendelkező oktató képes arra, hogy saját szaktárgya művelésében és közvetítésében a "másikra" is kellő tekintettel legyen. Sőt, ha a marxizmus-leninizmust nemcsak egyszerűen, esetleg tőle távoleső, idegen tantárgyak, holmi "előírt tananyagnak", hanem saját világnézetének, meggyőződésének, "ideológiai énjének" tekinti, akkor ez nyilvánvaló módon oktató-nevelő munkája egészében

kitapinthatóvá válik. Belső indítású kötelességének, a munkavégzés magasabb minőségének számítja, ha a hallgatók marxista személyiségformálása érdekében valamit tehet.

Járható ut, (egyetemünk tisztos hagyományokkal rendelkezik ezen a téren), hogy a "szakma" és az "ideológia" határvonalán elhelyezkedő (elhelyezhető) etika és szociológia oktatását, továbbá a szakideológiai témákat feldolgozó speciális kollégiumok, tudományos diákköri és szakdolgozati témák vezetését és patronálását "marxista" és "szaktárgyi" oktatók együttesen látják el. A legmegbízhatóbb tapasztalatokkal az etika oktatása területén rendelkezünk, mivel a szociológia oktatását az általános és fogorvosi karon néhány, a gyógyszerésztudományi karon pedig csak egy-két éve vezették be.

Csupán az a tény, hogy az etikai studium keretében évek óta, rendszeresen 20-25 orvos-, és 6-8 gyógyszerész végzettségű oktató közreműködésére számíthatunk, önmagáért beszél. Együttal arra is utal, hogy a filozófia (és a szociológia) mellett az etika is olyan terület, ahol viszonylag hamarabb és könnyebben kialakíthatók az elméleti-tartalmi, metodikai kapcsolatok és a harmonikus partneri együttműködés egyéb formái. Azon kívül, hogy az etika un. általános (marxista) és szakirányú részterületeit lényegi egységükben műveljük és oktatjuk, mégis - egyfajta, gördülékeny munkamegosztás alapján - az orvos- és gyógyszerészeti témák előadását és szeminarizálását főleg a szaketikus garnitúra végzi. Magától értetődik, hogy az oktatási folyamat szinte minden lépésében jól összehangolt munkára van szükség. Ilyen közös erőfeszítés eredményeként született a szaketikai szöveggyűjtemény, jelenleg pedig tervezzük egy újabb orvos- és gyógyszerészeti szöveggyűjtemény és témabibliográfia elkészítését. A hallgatók számára tanévenként kiadott pályatételek, tudományos diákköri és szakdolgozati témák kijelölésében, a témavezetésben, a dolgozatok és pályaművek elbírálásában találkozhatnak és erősödhetnek az együttműködés szálai.

Nemcsak egyes tantárgyakon belüli, hanem az interdiszciplináris integrációkra is tettünk kísérletet a biológia és más, elsősorban a "társadalmi orvostani" intézetekkel közösen. Több ízben tanácskoztunk arról, hogyan lehetne a felesleges ismétléseket és átfedéseket csökkenteni (például az egészségügyi szervezéstan orvostörténeti, társadalomfilozófiai, szociológiai kitekintései és a marxista tárgyak mondandója között). Hasonló feladatok vetődtek fel az igazságügyi orvostan, a közegészségtan, a biológia, általában az olyan szaktárgyak vonatkozásában, amelyeknek teoretikus anyaga az átlagosnál exponáltabb jelleggel veti fel a világnézeti, etikai és egyéb ideológiai vonatkozású problémákat. Az oktatási koncepciók kialakításában a "közös területekre", a "határproblémákra" vonatkozóan, a megosztott illetékesség esetében, a "ki és mit oktasson inkább, és hogyan" kérdése is gyakran elhangzik, amit helyénvalónak tartunk. Mert igaz ugyan, hogy a nevelés egységes folyamat és minden nevelési tényező felelősségteljes közreműködését, összehangolt tevékenységét tételezi fel, de ebben a közösen megoldandó munkában minden intézetnek,

tantárgynak, oktátónak megvan a maga sajátos helye és szerepe. Egyik a másikkal nem cserélhető fel, vagy tisztázandó az a mód, ahogy egyik a másikat pótolhatja (ha pótolhatja), kiegészítheti, vagyis az együttműködés "futamában" ki-kitől, mikor és hogyan veheti át a stafétabotot. Különbözik a "stafétabot-átadás és átvétel" módszere, az elkészülő és érkező évfolyamok intézetek közötti cseréje és mozgása most nem részletezhető, újabb pedagógiai problémákra hívja fel a figyelmet.

A továbbiakban is abból az alapelvből indulunk ki, hogy az "együttműködést" mindenkéltől (de nem kizárólag) a nevelés szolgálatának rendeljük alá. Az "együttműködés" nem lehet cél, hanem a hallgatók képzésének és nevelésének eszköze, és ebben a minőségében egyszerre kell szolgálnia a hallgatók szaktárgyi előmenetelét éppúgy, mint világnézetű nevelésük elmélyítését.

Az érdekelt intézetek és oktatók legyenek felkészült helyzetben az együttműködésre. Ne csak belássák, szavakkal és udvariassági gesztusokkal bizonygatva a kollektív munka jelentőségét, hanem - feltárva az egységes cselekvés összetartó, "közös nevezőt", a kapcsolatteremtés alapjait és eszköztárát - tevékeny módon alakítsák az oktató-nevelő munka kölcsönös fejlesztésének feltételeit, tekintsék hivatásbeli köteleességüknek a kollegiális kapcsolatok ápolását.

Az együttműködés legmélyebb, szilárd alapjait az elvi és tartalmi affinitás, az eszmei és fogalmi közelség, a konjukció lehetősége és szükségessége képezi. Ezt a szakmai tárgyak és a marxizmus-leninizmus viszonyában nem nehéz kimutani. Ezért ahhoz, hogy a szaktárgyakban rejlő világnézetű nevelőhatásokat intenzívebben kamatoztathassuk, a szakmai képzéshez tovább közelítsünk, tegyük rendszeresebbé a világnézetformálás közös feladatainak, a tartalmi együttműködés formáinak és módjainak megvitatását.

De szélesíteni is kell az együttműködés skáláját; gondoljunk csak arra, hogy a tananyag teoretikus-tartalmi elemeinek összehangolásán túlmenően a didaktikai-módszertani és oktatásszervezési területek eddig még kiaknázatlan, gazdag "elfekvő kincseinek" a feltárása is várat magára. Különösen vonzó, izgalmas terepe az együttműködésnek az oktatáson kívüli lehetőségek figyelembe vétele. Többek között: egyttudolgozás a tudományos kutatómunkában, szociológiai felmérésekben, a politikai-mozgalmi szférában, vagy a hallgatók közösségi, társas kapcsolatainak, szabadidejének és magánéletének befolyásolásában.

Végül említhetjük a sokszor elhangzott megállapítást, miszerint az együttműködés kérdése nyilvánvalóan nem korlátozódik a marxizmus-leninizmus és a szakoktatók viszonyára. Legalább ennyire fontos és aktuális az orvos- és gyógyszerészoktatók, vagy éppen a marxizmus-leninizmust oktatók országos kapcsolataiban.